

Russisk punk – udød i verste velgående

Av Yngvar B. Steinholt

24 år og minst to punk-revivals etter 1976 står punk igjen i de fleste bevissthet som klisjé mer enn provokasjon. Den er død. Dette ble tydelig demonstrert da det originale Sex Pistols for noen år siden forsøkte en gjenforening på Roskilde festival. Den pinlige affæren ble raskt avlivet da et par ølflasker landa på scenen og sendte Rotten & co i garderoben, forbannet og forskremt. Dagens russiske punkkultur er annerledes råttent levende og et positivt vrengebilde av hverdagsskyggene i det postsovjetiske samfunnet. Generell forjævlighet er også avhengig av øyet som ser, så hvorfor ikke sette det hele på hodet? Erfaringer i rå realiteter framprovoseres og gir status i et lite miljø som har gitt opp å la seg skuffe av samfunnet og istedet setter egne premisser for livskvalitet. De nyrikes cocktailparties kan ikke overgå å få knekt ei tann under fjernstyrt stage-diving, “firmapresidentens” fireretters kan ikke konkurrere med et par timers døs i gjørma foran Poligon og ingen Mercedes kan erstatte en gammel Sony walkman og en sliten kassett med Grazhdanskaja Oborona.

“Alt går etter planen” - live Grazhdanskaja Oborona løfter taket

18. mars 2000, Poligon, St. Petersburg

Grazhdanskaja Oborona (“Sivilforsvaret”) under ledelse av punklegenden Egor Letov spiller live for 500 euforiske fans med tohundre skuffede på utsida. Vår utsendte, russiskstudent Erlend Hagan, hadde sikret seg billett som forkynte “stage-diving” og “face-control” på baksida og bega seg i vei. Han var blandt de heldige som fikk overvære sirkuset og kunne rapportere som følger:

“Det begynte bra da vi kom til konsertstedet, for folk sto og sloss på utsida eller lå

og sov i gjørmesørpa. Ved inngangsdøra stod det en plakat om at gjester kunne bli bortvist i døra uten at vakta trengte å forklare seg. Konserten var fullstendig sinnssyk! Letov-tilbedelsen ligner ikke noe jeg har sett i Norge. Ta en frontfigur av type Michael Krohn og gang det hele med 37. Folk var bare helt i hundre. Politiet måtte opp på scenen under konserten. En stor, tykk politimann slo folk i ansiktet hvis de kom for nært. Likevel var det høy stage-diving-faktor og det verste var en fyr som klatret opp på PA-anlegget og stupte fire meter ned i folkemengden. Det er uvisst om han fikk innvilget landingstillatelse. PA'en holdt ellers på å ramle flere ganger, men det er jo ikke sensasjonelt. Under punkehymnene "Razdrazhenie" ("Irritasjon") og "Moja oborona" ("Mitt forsvar") begynte folk å kle av seg og trykket i lokalet var ubeskrivelig."

Trass i vår utsendtes bunnløse begeistring skulle det vise seg at det trengs utstyr, trening, nerver og en god porsjon dødsforakt for å komme seg helskinnet gjennom et evnement i Letov-klassen. Konserten fikk en brå og altfor tidlig slutt for den tapre nordmannen:

"Jeg skjønnte ikke helt hvorfor jeg plutselig ikke fikk puste, men noen ved siden av hadde fyrt av en tåregassgranat. En som kjente substansen fra forsvarets russiskkurs ropte "CS-gass!" og så sprang vi mot utgangen sammen med noen hundre andre."

Omsk, femten år tidligere...

I Sibir, på breddegrad med Lahore, oppstod første utgave av beatpoeten Egor Letovs "Sivilforsvar" i 1984. Det skulle bli Russlands mest utholdende, mest grovkjeftede, mest deprimerte, desperate og klart beste punkband. Mens punken raskt falt i smak hos polakkene, kom den sent til Russland. Første punkopptak er trolig en ren flipp og ble begått live av leningradbandet Akvarium i 1982. Det var svirken "Podmoskovnye vechera" ("Aftener ved Moskva") i rå punkutgave. Det varte bare knappe minuttet, før babushkaen som vokta lokalet kutta strømmen i dyp indignasjon.

Lykken er en firespors

Grazhdanskaja oborona (eller GrOb - "kista" - blandt innvidde) har alltid hatt "magnetalbumet" (den hjemmeproduserte maxikassetten) som sitt fremste medium, og lyd kvaliteten forventes å være miserabel. Den ville få vestlige bands som beskriver seg som "lo-fi" til å anta Genesis-dimensjoner og rødme til langt nedpå magen. GrObs første undergrunds kassetalbum "Avskyelige ungdom" ligger musikalsk sett ganske nært tidlig engelsk punk, men etter en del utskiftninger i besetningen fant bandet snart sin egen stil, eller Letov fant den, siden han ofte selv spiller alle instrumenter i "studio". Stilen varieres med

folkemusikkpregete “ballader”, hornløs ska og en reggae som til tider er blant verdens raskeste. Og punk-rocken fra Omsk viser seg å passe utmerket med god, velkjent russisk melankoli.

Obligatorisk i GrObs lydbilde er Letovs tørre, anstrengte stemme som stadig får sprekke og vrenses til det umenneskelige, men som også er istand til å bære en sart, nesten suicidal melankoli eller bryte ut i ironisk begeistrede “Khoi!” (sml. eng: “Oi!”). Bassen bobler og skumper grumsete i bakgrunnen, gitaren skurrer og spraker, gitarsoloene er uten tvil de tynneste og sureste i musikkhistorien, trommene høres spinkle og skramlete ut - men hovedinntrykket er overveldende i ren og skjær trøkk. Og når Letov remjer “Vi oppmuntrer alle totalitarismen!” er det få som kan overgå ham i helhetlig effekt og man fryser uvilkarlig på ryggen. Å kalle ham for punkens svar på Vladimir Vysotskij vil sannsynligvis være en grov fornærmelse mot dem begge, men det er likevel fristende.

Ikonografi eller fakta?

Å gi sikre biografiske data om Egor Letov er nærmest umulig. Myter og legender står i kø og er ikke sjelden uforenlige med hverandre. At han i årene 1985-87 en periode var på flukt fra KGB og levde en nomadetilværelse fra by til landsby, er ikke umulig. Han skal ha fryktet innleggelse på psykiatrisk sykehus. Man skulle bare lure seg fra den toårige verneplikta ved å spille litt for overbevisende sinnsforvirret før det kunne avstedkomme problemer. Letovs musikalske meritter har nok ikke hjulpet ham ut av trøbbel i en slik situasjon. På den andre siden finner man i diktsamling hans “Det russiske eksperimenteringsfelt” følgende tittel: “Da jeg kom hjem fra arméen”. Slik kan man fortsette gjennom de neste par hundre Letov-historiene som er i omløp. Sammenlagt ville de gjøre timeplanen hans overfylt i minst 30 år.

Sibirsk beatpoesi

Tekstmessig har Egor Letov alltid vært provokativ på det groveste, noe som ikke var uproblematisk, spesielt ikke før Perestrojka begynte å få en virkning. Bannord og underlivsreferanser er det ellers svært sparsomt med i Russiske rocketekster. At sensuren forsvant med Sovjetunionen har ikke fått ham til å dempe seg og kjøpere av albumene advares stadig mot “ikke-normativ ordbruk”. En tilsvarende fascinasjon for det abjekte som hos Letov må man til amerikanske Butthole Surfers for å finne, men det forhindrer ham ikke i stadig å nå poetiske høyder salig Allen Ginsberg ville kunnet hylt av. Letovs politiske side bør overlates til en idéhistorisk avhandling.